

Tudomány - áltudomány - tudományos tévedés?

14. rész: Újra cápa, de most valódi!

A Földközi-tenger keleti végénél, az Égei-tengerben, pláne a Márvány-tengerben már rendkívül ritka a cápa. Mégis egy kapitális elkóborolt cápa közszemlére tételének voltam tanúja az isztambuli halpiac reggeli forgatagában 2011. december 12.-én. A Márvány-tengert a gyönyörű Égei-tengerrel a Dardanellák, és a hidrogénes, földgázos, metános mélységekkel bíró Fekete-tengerrel a Boszporusz szorosai kötik össze. Ezért tudományos szempontból a Márvány-tenger egészen különleges porond a keveredő tengeri fajok versenyéhez! Isztambul, a római, bizánci, majd oszmán-török nagyváros pedig a Márvány-tenger öre a Boszporuszon. Éjfél után érkeztem, hajnali ötkor azonban rémülten riadtam fel gyanútlan álmomból a közeli mecsetek műezzinjeinek 85 dB fölé hangosított belejajongására a 13 milliós világváros hajnali csöndjébe! De ez itt szent dolog, mert ez a napi első, a hajnali imára hívó adzán! És ha már így lett, felkeltem, megborotválok, megreggeliztem, és elindultam, de a mecset helyett a halpiacra!

Egy kutató biológusnak óriási élmény a tengerparti városok reggeli halpiaca. Az éjszakai halászatról visszatérő mindenféle dereglyék és halászhajók fröcskölő, spriccelő, tátogó, mászkáló, eleven zsákmányának változatossága tízszeresen felülmúlja a tudományos célú, célzott mintavételek zsákmányát! A standokon ott van mindaz, amit éjjel a mélytengeri kotróhálókkal, a varsákkal, a vontatott hálókkal és horoggal fogtak. Számos, a tudomány számára is új állatfaj is a halpiacokon kerül elő! Egy „élő kövület”, a bojtosúszójú hal (*Latimeria chalumnae*) felfedezése erre a legjobb példa. E halakról, amelyek mell- és hasúszói már csontokkal csatlakoztak a gerinchez, azt hitték a tudósok, hogy 70 millió éve kihaltak. Mígnem 1938-ban, egy madagaszkári halpiac egyik standján fel nem fedezte egy éppen arra járó biológus hölgy a bojtosúszójú halat, amely még tátogott! Így a hal nem egy közeli étterembe, hanem múzeumba került, és néhány biológia tankönyvet is rövidesen átírtak.

A szállodai reggelihez járó szokásos híg kávé még megtoldattam egy csésze finom török kávéval, majd elindultam. A Sultan Ahmet-ből villamossal mentem, majd szapora gyaloglással, a cipészek meredek utcáján (Gedig Pasa Cd.) botorkáltam le az alsóvárosba a vasúti hídra, és az alatt jutottam ki a halászkikötőbe. Ekkor már világos volt. És reggel 8 óra körül japán turisták csoportját vettem észre, amint kissé távolabb izgatottan fotóznak valamit. Odamentem a csődülethez, ahol legnagyobb meglepetésemre éppen egy hatalmas cápát csörlőztek fel egy bódé eresze alá a farkánál fogva. Büszke tulajdonosa, Huzur Balikcilik úr egy táblát tett a hátára a méretekkkel és piros rózsát a bal ornyílásába. Én korábbi tengeri expedícióimon a Déli Atlanti-óceánon összesen 35 cápa kifogását néztem végig, segédkeztem is ebben, de ilyen hatalmasat még életemben nem láttam. Ez a példány 4,45 m hosszú volt, tömege 850 kg. Szájába egy tehén feje is befért volna. Hatalmas kifejlett fogait persze a halászok már egyenként kitepték. Balikcilik Úr halkereskedő és étterem tulajdonos, kis halászflojtájával halásztat a Márvány-tengeren. Mind mondta, nagyon ritka a cápa erre felé, és ekkorára senki nem emlékszik. Ezt a példányt két nappal korábban, december 10.-én fogták, ráadásul nem horoggal, hanem hálóval, és nagyon veszélyes volt boldogulni vele. Kérdésemre, hogy pontosan hol került a fenevad a hálóba, csak annyit mondott, a „Dardanelláknál”. Mint mondta, a ragadozót egy isztambuli hotel vásárolta meg. Bizonyára több száz, adag különleges fogás jut ki belőle némi rohasztás után. Elbeszélgettem Balikcilik

úrral, magyar biológus vagyok Magyarisztánból, ahol nincs tenger csak a Balaton. És abban nem élnek cápák. Azonnal meghívott az éttermébe, és üdvözlését küldi minden magyaribasinak, többek között Bódi Gusztinak is, akinek nagyon kedveli a muzsikáját!

A kifogott cápát rendszertani jegyei és testalkata alapján fehércápnak (Carcharodon carcharias) vélem. E fajnak jelentős Földközi-tengeri populációja él, de számuk az utóbbi 50 évben nagyon megritkult, mert a tonhalhalászat közben rengeteg akadt a hálókba, amelyeket rendszerint agyonverték. Az Adrián 2003. június 25. éjjel fogták ki a legnagyobb adriai fehércápat, amely 5,7 m hosszú volt. 2007-ben Montenegro magasságában akadt a hálókba egy hasonló méretű cápa.

Prof. G.-Tóth László, DSc
MTA, BLKI, Tihany

TÁMOP-4.2.3-08/1-2008-0005

1. Fotó: A Márvány-tenger, amelyet az Égei-tengerrel a Dardanellák, a Fekete-tengerrel a Boszporusz keskeny szorosai kötnek össze

2. Fotó: A kifogott cápa és a szerző

3. Fotó: A kifogott cápaoldalról

4. Fotó: Huzur Balikcilik Úr, a szerencsés vendéglátós és halász

